

Počast vječnoj (kazališnoj)

Friedrich Dürrenmatt,
Posjet stare dame,
Dubrovačke ljetne igre,
Milka Podrug Kokotović,
Vanja Drach

FRIEDRICH DÜRRENMATT

POSJET STARE DAME

DUBROVAČKE LJETNE IGRE, FESTIVALSKI ANSAMBL

PRAIZVEDBA: 5. KOLOVOZA 2002.

REDATELJ: IVICA KUNČEVIĆ

dami

Jedna od "običajnih" sastavnica kazališnoga života kojoj bi se vrijedilo i sustavnije posvetiti jest radna počast kojom se obilježava impozantni vijek umjetničkog trajanja izuzetnih glumaca ili glumica. Kažem radna, utoliko što se ne svodi na rituale hvalospjeva, nego izabraniku ili izabranici nudi priliku da odigra kakvu posebno zahtjevnu ulogu, da zapremi gdjekad i dugo priželjkivano, ali nikad ponuđeno carsko mjesto u podjeli kakva klasičnog djela, posebno izdvojeno u intimnim glumačkim maštarijama – recimo, kralja Leara, ujedno i kralja muške glumačke top-liste. Gdjekad se zbude da te uloge, sa svom majestetičnošću što je sa sobom nose, i glumcu i publici priskrbe i podosta sjete – kao da kažu, odradio si svoje mladenaštvo i zrelu dob, sad su na redu starice i starci! Ovoga je ljeta festivalsko ruho Dubrovnika bilo tako opšiveno posebnim slavljeničkim rubom, pedesetom obljetnicom glumačkoga lika i djela Milke Podrug Kokotović. Nevješta, gotovo uznemirena u najtežoj ulozi – sebe kao odredišta hvale na svečanosti promocije podarene joj monografije – još jednom nas je uzvratno počastila i nadmašila svaki govor o svojoj glumi, ali i svo prigradno radno obljetničarenje, odigravši Claire Zachanassian, "staru damu" Dürrenmattova najslavnijeg komada, u predstavi koju prikazujem, a u koju ne mogu a da interpretativno ne "uđem" upravo kroz ovu, protagonističko-glumačku ključanicu.

Mnogo je toga, naime, i opet – kao što i ne čudi kad je riječ o takvoj, ili bolje reći upravo o ovoj izuzetnoj umjetnici – u toj počasnoj izvedbi bilo posve netipično. Ponajprije, "starost" njezine Claire nije joj se sad prikrala kao iznenadna, neizbježna glumačka kruna višedesetljetnog boravka na pozornici – ta ona je već 1969., u svojim tridesetima, odigrala Vojnovičevu slijepu gospođu Mare iz trećeg dijela *Trilogije!* Ne, ova je glumica rijetko-

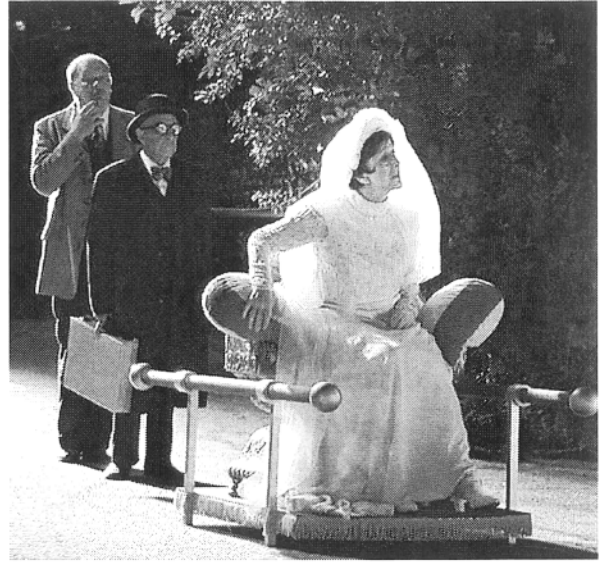
Friedrich Dürrenmatt, *Posjet stare dame*,
Dubrovačke ljetne igre, Milka Podrug Kokotović

ga kova – kao i Dankinji Johanne Luise Heiberg u Kierkegaardovu tumačenju, kojim uzdiže njezinu Ofeliju izvedenu u istim tim, mladoj ulozi navodno nesumjerljivim, tridesetim godinama, tako i Milki Podrug Kokotović umijeće nadilazi pretpostavljene prisile u koje je gura vlastito tijelo, pa čak i tako biološki neiskorjenjive kao što su tragovi godina. Za nju gluma nije kreacija što se rađa iz raspoloživa arsenala vlastitih životnih, mentalnih ili tjelesnih iskustava, nego izvedbeno samo-proširenje u neslućenim karakterološkim i prije svega *estetskim* pravcima: "otvaranje moći kojih nije svjesna", "oslobođenje", "pucanje vidika koje prije nije poznavala" (M. Podrug Kokotović, ulomci iz intervjua u spomenutoj monografiji). Osim toga, "starost" Dürrenmattove "dame" i nije kronološki izmjerljive naravi, baš kao što ni gospodstvo kojim se taj lik krsti nema baš ništa s atribucijama bilo plemićkog koda, bilo salonskih uzusa. I u tome je druga netipičnost ove tek formalno prigodničarske uloge – nije to ni žena-ikona, ni tragedijski voluminozna heroína klasičnog repertoara, ni slojevita modernistička dramaturška psiha, niti se tu krije ikakav pretpostavljiv idealan nagovor na onaj trijumfalni glumački završni akord "eto, što ja sve mogu"! Claire Zachanassian prestarjela je u nekim sasvim

drugim, nevremenskim okolnostima, kao spretna i ubrzo obogaćena trgovkinja vlastitom nepovratno izgubljenom tjelesnom "čašću" širom bjelosvjetskih velegrada, ako se imenom "časti" uopće može nazivati ugledni položaj djevojačke nevinosti u gradu iz kojega je u mladosti bila izbačena. Sad se u nj vratila s jednom jedinom "pokvarenom" mišlju: ucijeniti njegove stanovnike vlastitim bogatstvom kako bi osvetila žrtvu njihova korijenskoga grijeha, zbog čega je jednom bila prognana s djetetom kojega otac nije htio priznati.

I tu se sliježe treća, najkontroverznija netipičnost slavljeničkog nastupa naše glumice. Nije samo jednom odala priznanje svojem gradu-teatru zbog toga što joj je priuštio puni raspon repertoarnih odabira, kakav joj vjerojatno, veli, ne bi bio suđen, primjerice, u Zagrebu, gdje se vodi žešća bitka oko glumačkih primata i gdje se moglo i dogoditi da joj karijera prohuji bez pravih razloga za zadovoljan pedesetoljetni osvrt na brojna znamenita lica i maske što ih je utjelovila. Pa ipak, kaže se, ne bez razloga, da je glumac usudni stranac na pozornici svijeta, koliko se god taj svijet za njega trsio biti gostoljubivim. On je oko koje straši svojom izmještenom opservatorskom znatiželjom, kako bi oku publike vratilo možda i odraz u kojem se nije uvijek ugodno ogledati. Tako je i Milka Podrug Kokotović spremno prihvatila da svoju "radnu počast" uobličići u izazov, da u liku reske, superorne, pragmatične Claire – neodoljive čak i s ukočenom, točnije, umjetnom nogom – odglumi oksimoronsku podvojenost udomaćene strankinje, kojoj se također, u fikciji predstave, priređuju sjajni birokratski govori, iskazuje čast i slava, a pritom zabašuruju davni neplaćeni moralni računi.

Redatelj Ivica Kunčević htio je, naime, da gradić Güllen Clairine mladosti odjekuje kao Dubrovnik, samo ne Dubrovnik prelijepih pročelja i prikladno udešenih trgova, nego Dubrovnik onkraj zidina, sav onaj prostor u kojem se okrutno iscrtavaju putanje "budućnosti" grada u zapuštenim tvornicama i nepočišćenim smetištima industrijskih otpadaka, gdje se predstava ionako prisilno morala smjestiti pred bukom kafića i restorana, nevoljkih da kapital dubrovačke gradske ljepote samo tako ustupe za puke kazališne umišljaje, k tome još takve koje bi svakodnevno trebalo uvježbavati pa priskrbljivati

Friedrich Dürrenmatt,
Posjet stare dame,
Dubrovačke ljetne igre,
Milka Podrug Kokotović,

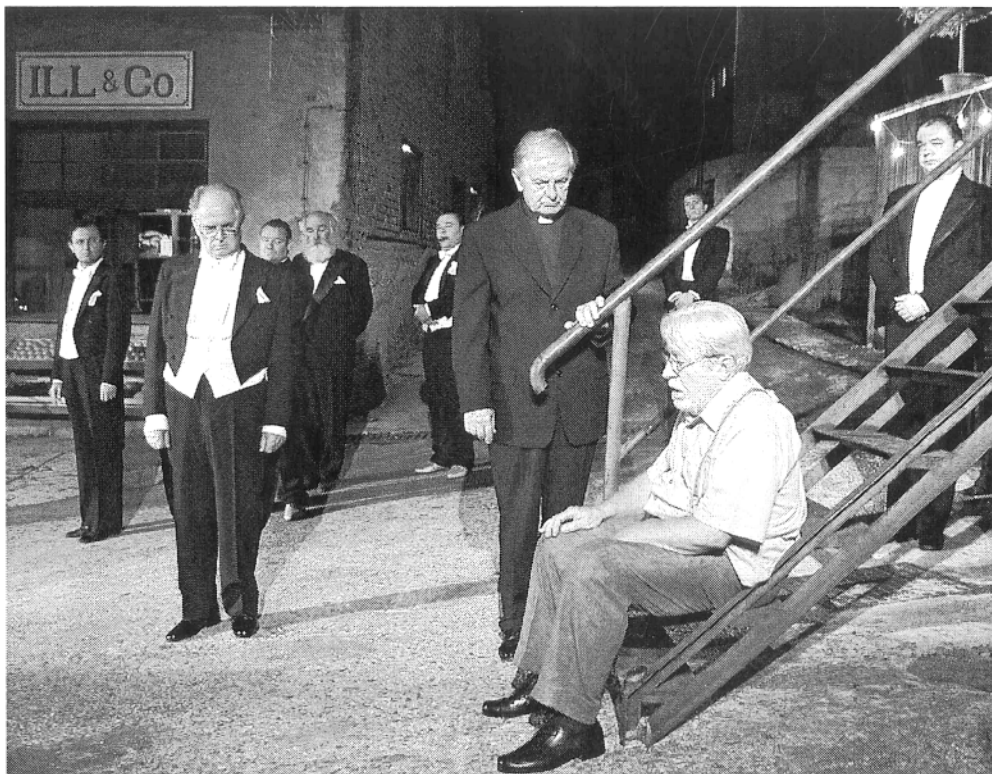
publici, izgleda zauvijek izgubljenju, mješavinu

fikcije i zbilje koju je nekad isticao Georgij Paro kao ključno obilježje festivalskog Dubrovnika. Ivica Kunčević sad je metonimiju Grada, zapellog između globalističkih apetita i lokalnog nemara, našao u zapuštenom okružju bivše tvornice ulja "Radeljčević", od koje se desetljećima po čitavu Gružu širio nepodnošljiv smrad, toliko nepodnošljiv da su mnogi strepili hoće li im i sad kvariti užitak u predstavi. No Kunčević je i taj smrad spretno uračunao u radioaktivni domet svojeg metonimičkog nauma, onkraj ishitrenih avangardističkih pokušaja da se u kontaktu s publikom uspostave do jučer nepojmljivi komunikacijski kanali: smrad je bio podnošljiv na olfaktornoj razini, nepodnošljiv pak na svakoj drugoj, podsjećajući nas da trulež lovrijenačkog Elsinora sad nosi nova civilizacijska obilježja. Kompleks industrijske rugobe pokazao se kazališno nepresušan: skladišni trijem pretvorio se dvaput u zapušteni provincijski kolodvor, uzanom, zavijenom i poluosvijetljenom ulicom penjali smo se do gledališta, a zatim sjeli u gledalište-očište gradskih prolaznika, pred ruševnom trgovinom Alfreda III., kobne Clairine mladenačke ljubavi, kojega će, ispunivši "dami" želju, napokon smaknuti plebiscitarno suglasje u potrazi za prostitutkinom "milijardom".

Igrao ga je Vanja Drach, kao umornog, sasvim bezopasnog, no lako razgoropadivog prosvjednika protiv iste one konformističke logike koja ga je nekada zaštitila, sad ga mazno okružujući s, reklo bi se, ljudožderskim namjerama. Na terasi preko puta carevao je pak Gradonačelnik (Boris Buzančić, smeteni, mucavi, preplašeni nesposobnjaković, zajedno s Učiteljem (Damir Lončar), servilnim i poluobrazovanim mjesnim "intelektualcem". Između se šetuckao, ponajvećma ipak nezasično kupujući na kredit, u iščekivanju bogate donacije, tzv. "narod", ona obnavljana, šarolika, anonimna jedinica političkih kalkulacija, spremna pljeskati u svakoj prilici u kojoj se pojavi kulturna dika provincije, lokalni ansambl limene glazbe. Ponad sviju, pak, ukazivala se "rezidencija" gošće, Claire Zachanassian, u samome vrhu ugašena tvorničkog dimnjaka, tog kolosalnog trofeja propale ekonomije, što sa stanovnicima periferijske zabiti razgovara usput, između svojih dvaju vjenčanja, otpuhujući dimove, kroz ozvučenje, upravo kao da se javlja putem sablasnog razglasa europske Velike Sestre što po ramenu tapše hrvatsku pustoš.

Spomenuta glumačka uporišta nadopunjavale su blistave epizode – Butler Pere Kvirgića, glumca koji je po tko zna koji put pokazao da se na pozornici može postojati i kad lik nema "stvarnih" kontura, šuteći, u profilu, okrenut leđima publici, očiju pokrivenih naočalima; Galliano Pahor u jedinstveno-pluralnoj karakterizaciji Njezinih muževa, umiljato bahat pa onemoćalo omlohlavljen, čim mu stroga žena podvikne; rezonerstvo Prvog građanina Ivica Zadra bljutava boemština Slikara Vlatka Dulića no ponajviše Novinarica I Doris Šarić Kukuljice, razorni kroki potpune ravnodušnosti, neznanja, površnosti, afektacije i intonacijsko-retoričkog kiča televizijskih i inih profesionalaca medijskog trača. Okupio se oko kraljice Milke-Claire taj niz izvanrednih, glumački iscrtanih karikatura, kako bi pripomogao sjaju njezina zadatka: u nj je dubrovačka prvakinja ušla bez slavadobitne

nehajnosti, arogancije i samodopadnosti, ali i bez potrebe da liku pridoda neki vlastiti suvišak - kakvu glumačku manirističku bravuru, kakav pseudoeksperimentalan glumački "broj", kako bi se znalo tko je tu pedesetljetna slavljénica. Ne, bila je to samo jedna u nizu njezinih

Friedrich Dürrenmatt, *Posjet stare dame*,
Dubrovačke ljetne igre, Boris Buzančić,
Miše Martinović, Vanja Drach

bespriječnih
studija, ovaj put

studija o tome kako spojiti nespojivo – pravedništvo i ogrezlost, bijedno podrijetlo i besmisleno bogatstvo, vječnu ljubav pothranjenu žeđi za osvetom – kako bi još jednom, zajedno s cijelim ansamblom, isporučila Dubrovniku jednu od neunovčivih razglednica, onu mentalnog krajolika, koji se uzalud diči duhovnom razinom što je negda iznjedrila kameni Globe, kad oko njega sad širi jalove supstitute kulturnih sadržaja – velike robne kuće tik do ruševina propalih socijalističkih pogona. Među njih, u srcu ružnog Gruža, smjestilo se i festivalsko kazalište *Posjeta stare dame*, sito, srećom, svih nauma prema kojima mu je dužnost – lagati. ■